

МОНІТОРИНГ ПРИБРЕЖНОЇ І ШЕЛЬФОВОЇ ЗОН МОРЕЙ

УДК 330.131.5

Л.В.Олійник

Європейський університет, м.Київ

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЗОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЗОНІ ЗРОШЕННЯ

Розглянуті питання формування механізму екологізації зрошення земель в умовах ринку. Обґрунтовано системно-екологічний підхід до модернізації виробництва. Запропоновано нові принципи оптимізації структури використання зрошуваних земель.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *екологізація, системно-екологічний підхід, біопотенціал, зона зрошення земель.*

На сучасному етапі незаперечним фактором розвитку аграрного сектору економіки є впровадження індустріальних технологій, інтенсифікація сільськогосподарського виробництва на зрошуваних землях, широкомасштабне водогосподарське будівництво, що стало вирішальним і глобальним чинником впливу на зрошені агроландшафти. Соціально-економічні, техніко-технологічні та агробіологічні процеси не лише тісно взаємозв'язані, але й здійснюють інтегральний вплив на екологічний стан екосистеми, який за відсутності оптимізації відносин між природою і людиною характеризується негативними наслідками.

У загальному розумінні термін «екологізація» визначається як проникнення екологічних аспектів у всі системи життєдіяльності та управління. Тому під екологізацією агропромислового виробництва на зрошуваних землях варто розуміти об'єктивно необхідну систему загальнодержавних, галузевих і регіональних заходів адміністративного, правового, економічного, техніко-технологічного та організаційного характеру, спрямованих на оптимізацію взаємодії та взаємовідносин між природокористувачами та агроєкосистемою при умові суворої регламентації антропогенного навантаження на земельно-водні об'єкти, дотримання екологічної сталості на територіях зрошуваних агроландшафтів, високого рівня екологічної безпеки, ефективного використання, збереження, відтворення та примноження природних ресурсів агробіогеоценозів.

Еколого-економічне дослідження комплексу «агроєкосистема – сільськогосподарське виробництво на зрошуваних землях» показало, що за тепе-

рішних умов виробництва існуючі тут взаємовідносини і взаємозв'язки стали екологічною проблемою. Досить тривале ігнорування фундаментального положення про те, що суспільство і природа – це єдине органічно інтегроване ціле, недотримання екологічних нормативів, вимог і обмежень, зокрема щодо використання водо-земельних ресурсів та допустимих рівнів антропогенних навантажень на зрошувані агроландшафти розширило рамки цього комплексу з включенням у ланцюг такої складової, як суспільство. А відтак, вичерпне розуміння сучасних екологічних проблем в зрошуваному землеробстві та розробка механізму його екологізації мають спиратись на системний підхід до інтегрованого еколого-соціально-економічного комплексу: зрошуваний агроландшафт, населення регіону, ведення сільськогосподарського виробництва на зрошуваних землях.

У сукупності це зумовлює необхідність розробки механізму досягнення високого рівня екологічної безпеки в зоні зрошення, зокрема функціонування системи зрошуваного землеробства із суворим дотриманням екологічних стандартів, нормативів, рівнів та вимог до використання ресурсів агроєкосистеми.

У результаті змін у соціумі, соціально-економічних реформ, запровадженням ринкових відносин, здійсненням широкомасштабних приватизаційних процесів в аграрному виробництві, питання екологізації зрошення земель варто розглядати в органічному поєднанні з категорією власності на земельні та водні ресурси. Тобто в нових соціально-економічних умовах розвитку агропромислового комплексу України, що передбачають реформування відносин власності, радикальну перебудову та вдосконалення структури і техніко-технологічної бази сільськогосподарського виробництва в ринкових умовах, екологічний фактор має стати основним критерієм у прийнятті рішень економічного, соціального та політичного характеру. Провідну роль у раціоналізації взаємозв'язків між суспільством і природою відіграватимуть відносини власності. Проте питання розробки механізму екологізації зрошення земель в ринкових умовах, ще не знайшло поглибленого дослідження в теоретико-методологічному та практичному аспектах, про що свідчить відсутність вагомих наукових розробок і фундаментальних публікацій.

Складність завдання щодо формування механізму екологізації зрошення земель полягає в тому, що захист агроєкосистеми проходитиме в умовах її прогресуючої експлуатації, недосконалих ринкових відносин, державної монополії на водогосподарські об'єкти, невідпрацьованості економічно-правових відносин між суб'єктами різних форм господарювання та в цілому між сільгосптоваровиробниками і водогосподарськими організаціями, відсутності плати за природні ресурси та неефективності штрафних санкцій за завдану шкоду. В цій ситуації суспільство постало перед двома, умовно кажучи, виключаючих одна одну реалій: екологостабільний зрошуваний агроландшафт є запорукою збереження навколишнього природного середовища та поліпшення матеріальних умов населення даного регіону, а останнє неможливе без інтенсивної експлуатації природного середовища зони зрошення.

На нашу думку, подолання екологічно небезпечної ситуації в зрошуваному землеробстві полягає в тому, щоб стихійний процес взаємодії сільськогосподарського виробництва і агроландшафту суворо контролювався, шляхом розробки нового регулюючого механізму. Принциповою відмінніс-

ттю його є введення третього елементу – фактору раціонального регулювання обміну між екосистемою і сільськогосподарським виробництвом з метою поліпшення стану навколишнього природного середовища. Як свідчать результати дослідження, невиправдано знизився рівень впливу держави на екологічну ситуацію в країні. Державні інституції делегували свої функції у сфері екології в регіони, а на місцях їх не в змозі реалізувати у виробництві.

В ситуації загрозливого екологічного стану навколишнього середовища, особливо земельних, водних і лісових ресурсів, потрібно істотно посилити роль держави, її нейтральних управлінських органів у розв'язанні екологічних проблем господарської діяльності, центр (управління) не може і не повинен самоусуватися від управління природокористуванням, охороною природи та природовідтворенням і «перекладати» цю життєво важливу справу на регіональні органи, які не мають достатніх коштів для розв'язання не лише екологічних, а й більш невідкладних соціальних завдань. Подібна позиція центру, що визначилася останніми роками, здатна, а зрештою, призведе до погіршення екологічної ситуації у державі і появи міжрегіональних ресурсо-екологічних конфліктів [8].

Тому невідкладною проблемою сьогодення є модернізація виробництва. Системно-екологічний підхід до модернізації виробництва полягає в екологізації всіх складових виробництва, тобто системи управління інвестиційної діяльності підприємством. Це означає наступне:

- екологічне спрямування функцій системи загального управління підприємством із запровадженням міжнародних стандартів систем екологічного менеджменту, екологічного аудиту, а також досвіду екологічного інжинірингу, маркетингу, лізингу, страхування;
- оновлення виробничих процесів (технологічних систем для поліпшення екологічних характеристик виробництва з економічним ефектом);
- екологічне оздоровлення регіону;
- підвищення екологічної свідомості та кваліфікації персоналу.

Грунтуючись на принципах системно-екологічного підходу, можна стверджувати, що необхідність модернізації виникає в разі зношування виробничої системи, а не виробничого обладнання або машин за класичним визначенням. Важливо мати попереджувальну або стратегічну програму модернізації виробничої системи, яка дасть змогу здійснювати попереджувані не капіталомісткі заходи. В іншому випадку модернізація може не дати ефекту підтримки життєздатності й конкурентоспроможності виробничої системи.

Насьогодні функціонує декілька варіантів екологізації функцій системи управління виробництвом для кожного підприємства. Проте обов'язковою вимогою є те, що екологічна модернізація виробничої системи має включати комплексну екологічну експрес-оцінку системи управління.

Ринкові умови постійно вимагають формування нового типу екологічної свідомості як споживача, так і виробника. Тому, з одного боку, варто організувати екологічне навчання населення, ввести екологічні дисципліни в систему вищої та середньої освіти. З іншого боку, особливі вимоги в цьому плані варто висунути до фермерів, зокрема, необхідно пересвідчитися у наявності в них необхідних знань з екології, вміння раціонально використовувати природні ресурси, економічно вигідно та екологічно безпечно [10].

Тому на сучасному етапі розвитку України та становлення ринкової економіки, необхідно поєднувати ринкові і державні планово-фінансові механізми регулювання та вдосконалення природокористування й охорони навколишнього середовища, з метою перерозподілу коштів та прибутків для реалізації заходів збереження довкілля. Для забезпечення ефективної дії економічних важелів екологізації зрошувального землеробства в умовах ринку необхідно розробити та впровадити науково-обґрунтовану систему платежів, пільг, виплат та стимулів і реалізації відповідних державних та регіональних програм природоохоронного характеру [11].

Система економічного регулювання природоохоронної діяльності в умовах ринку повинна передбачати як заходи стимулюючого, так і примусового характеру, які здійснюються за допомогою законодавчих дій. Заходи стимулюючого характеру передбачають наступне:

- пільгове кредитування сільськогосподарських товаровиробників, які вкладають кошти в природоохоронні заходи через техніко-технологічні удосконалення існуючих виробничих процесів вирощування сільськогосподарських культур;

- цінове стимулювання виробництва екологічно чистої продукції та врахування витрат при обґрунтуванні підвищення цін на споживчі товари;

- безпосередні субсидії (централізовані чи місцеві) на придбання та освоєння технічно досконалого й екологічно безпечного обладнання, техніки та механізмів;

- безпроцентні позики спеціальних випусків для придбання очисних систем, екологічно безпечних технологій;

- пільгові строки амортизаційного списання природоохоронних фондів;

- звільнення від податків частини прибутків, яка спрямовується на будівництво природоохоронних об'єктів або впровадження екологічно безпечних технологій.

До штрафних санкцій та інших заходів примусового характеру відносяться:

- податкові платежі за забруднення навколишнього природного середовища або окремих його ресурсів понад гранично допустимі норми;

- штрафні санкції за недотримання природоохоронного законодавства, порушення екологічних стандартів тощо;

- екологічний податок з прибутку тих сільськогосподарських виробників, що застосовують екологічно небезпечні технології;

- встановлення норм плати за природні ресурси залежно від їх якісного стану.

Оскільки аграрний сектор економіки України є одним з головних екологонебезпечних факторів, де зрошення земель відіграє провідну роль, весь блок природоресурсозберігаючих заходів законодавчого, управлінського, соціального та економічного напрямів, повинен всебічно охоплювати проблему екологічно безпечного, економічно ефективного та соціально виправданого сільськогосподарського виробництва на зрошуваних землях в умовах розвитку ринкових відносин. Зокрема, в умовах ринкового реформування і соціально економічних перетворень розширюється сфера дії товарно-грошових відносин і функціонування ринкових елементів у всіх сферах аг-

ропромислового виробництва. Специфіка сфери природокористування зумовлює необхідність системного упорядкування відносин власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу агроєкосистеми з тим, щоб сформувавши повноцінні ринкові відносини. За умов монопольного становища держави, як власника природно-ресурсного потенціалу та планово-адміністративної економіки, не діяв механізм раціонального природокористування й відновлення природних ресурсів, а внаслідок екологічної кризи постала потреба пошуку шляхів, методів і важелів відновлення екологічної рівноваги, подолання економіко-екологічних конфліктів, розробки стратегії гармонійно стійкого соціально-економічного розвитку.

Одним із дієвих важелів вирішення цих проблем, з урахуванням досвіду розвинутих індустріальних країн Західної Європи, Північної Америки та деяких азійських, є запровадження ринкових механізмів із трансформацією форм власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу.

Провідними методологічними підходами до запровадження ринкового механізму в користуванні природними ресурсами зрошуваного агробіогеоценозу, на наш погляд, є:

1. Наявність різноманітних форм власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу – державної, комунальної та приватної в різних варіантах – від індивідуальної, сімейної - до групової, акціонерної, корпоративної тощо. Запровадження різних форм власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу України передбачає розвиток ринкових відносин в сфері природокористування: купівлю-продаж, формування ринку об'єктів природно-ресурсного потенціалу, визначення їх ціни, оптимізація плати за ресурси, створення банку природних ресурсів.

2. Критерієм передачі об'єктів природно-ресурсного потенціалу в індивідуальну, колективну та інші децентралізовані форми власності є оцінка їх соціального, економічного та екологічного значення. Передача прав володіння і користування власником об'єкта природно-ресурсного потенціалу фактичному користувачу забезпечить оптимізацію розвитку товарно-грошових відносин, посилення добросовісної конкуренції в галузі природокористування, звільнення держави від функцій прямого державного контролю. Крім того, необхідно передбачити опосередковане та безпосереднє державне регулювання через предметну конкретизацію впливу на власників об'єктів природно-ресурсного потенціалу. Це дасть змогу підвищити ефективність використання об'єктів природно-ресурсного потенціалу, їх збереження і відновлення та покращення їх стану.

3. Форми власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу мають здійснюватися поетапно на основі розроблених державних і регіональних програм, забезпечених в матеріально-технічному, організаційно-економічному та фінансово-правовому аспектах відповідними законодавчо-нормативними актами, методичними документами, що передбачають механізми регулювання і контролю цього процесу за умови грошової оцінки об'єктів природно-ресурсного потенціалу.

4. Законодавче регулювання відносин власності у сфері природокористування для всіх суб'єктів його права. Так, наприклад, законодавством Російської Федерації передбачено такі форми власності, як федеральна, су-

б'єктів федерації, муніципальна, колективна та приватна. У США землекористування характеризується переважанням приватної форми власності на землю – до 58 % всіх земельних ресурсів країни. Великим землевласником є держава – 34 %, а частка штатів та муніципалітетів не перевищує 6 %. У Франції майже дві третини лісових масивів знаходяться в приватній власності. Головна проблема полягає в раціональному визначенні частки природних ресурсів, які доцільно і необхідно приватизувати. Урівноваження в правах державної, колективної і приватної форм власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу сприятиме усуненню негативних наслідків монополізації та одержавлення природних об'єктів, оскільки державні органи різної відомчої належності мали право визначати склад природокористувачів, вилучати природні ресурси і об'єкти природно-ресурсного потенціалу та ін.

Таким чином, новий механізм ринкових взаємовідносин в сфері користування природними ресурсами зрештою агроєкосистеми (насамперед земля та вода) повинен вирішувати два взаємопов'язані завдання, а саме: 1) забезпечити ефективне використання природних благ для задоволення виробничих і невиробничих потреб суспільства і, в першу чергу, населення регіону, при реалізації гарантій екологічної безпеки, при використанні ресурсного потенціалу та довгострокового відтворення цих благ; 2) забезпечити активізацію регіональної політики раціоналізації природокористування з дотриманням вимог екологічної безпеки соціально-економічного розвитку шляхом використання для цих цілей всіх джерел формування прибуткової частини бюджетів різних рівнів.

Узагальнення концептуальних положень формування механізму природокористування та організації системи управління цим процесом за умов наявності різних форм власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу в Україні, дає підстави для таких висновків та пропозицій:

1. В умовах соціально-економіко-екологічної кризи в Україні об'єктивно сформувалися передумови для запровадження різних форм власності на природно-ресурсний потенціал. В майбутньому це дасть змогу демонополізувати, роздержавити та приватизувати об'єкти природокористування, гарантувати умови екологічної безпеки соціально-економічного розвитку держави. Для реалізації цього завдання необхідні рішучі дії державних, законодавчих та виконавчих органів, залучення наукового потенціалу для розробки концепції функціонування економічного механізму природокористування.

2. Для ефективної реалізації нової системи економіко-екологічних та соціально-правових відносин в сфері природокористування, необхідна розробка нових та удосконалення чинних законодавчих актів, що регламентують право власності на природні ресурси в умовах багатокладної економіки.

3. Об'єктивною умовою ефективної та екологічно безпечної реалізації різних форм власності на об'єкти природного потенціалу є інституційні перетворення та реформування структур державної влади, управління та самоуправління, що прискорить здійснення приватизаційних процесів у державі.

4. За умов функціонування різних форм власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу пріоритет у визначенні шляхів роздержавлення у сфері природокористування, встановленні відносин між власниками і користувачами природними об'єктами, самих об'єктів (розміщення, значення та

ін.), доцільно надати регіонам, окремим територіям, адміністративним об'єднанням, при юридичній гарантії з боку держави, можливості реалізації їх економічних інтересів, але з дотриманням і загальнонародних інтересів.

5. Запровадження у сфері природокористування інституту різних форм власності зумовлює необхідність реформування елементів податково-бюджетної системи держави. У процесі її реорганізації необхідно перерозподілити економічний рентний ефект природокористування, з урахуванням інтересів і прав власників об'єктів природних ресурсів. Надати право самостійного визначення ставки податків на природокористування суб'єктам регіональної та територіальної власності в межах, передбачених державним законодавством, та при гарантії з їх боку додержанням умов екологічної безпеки й економічного розвитку регіонів, територій, зон. Слід подолати практику надання державою окремим регіонам законодавчо непередбачених пільг у сфері природокористування.

В останні 10 – 12 років енергетична та економічна криза в поєднанні з екологічними наслідками, суттєво вплинули на стан справ у зрошуваному землеробстві, зумовили недосконалість існуючої тут структури виробництва сільськогосподарської продукції. Викладене дає підстави стверджувати, що подальший розвиток одного з основних факторів інтенсифікації землеробства в зоні Степу України – зрошення – залежить від наукового обґрунтування та реалізації системи структурних перетворень, основних напрямків використання поливних земель. Разом з тим, сучасне зрошуване землеробство як галузь, що функціонує із залученням двох засобів виробництва: земельних і водних ресурсів, є надзвичайно складним об'єктом щодо структуризації. На його ефективність впливатиме виважене поєднання можливостей та інтересів сільськогосподарських виробників і водогосподарських організацій.

Враховуючи стан, що склався у водогосподарському комплексі, коли в процесі роздержавлення земель і становлення фермерства з'явився приватний господар, а водогосподарські організації з їхньою інфраструктурою є державними, це поєднання повинно базуватися виключно на економічних інтересах.

Наведена на рисунку 1. модель відображає структурні рівні системи управління екологізованими підприємствами на зрошенні — від визначення доцільного еколого-економічного рівня врожайності та норм зрошення, через систему управління гідромеліоративним станом земельного масиву на зрошенні та виробничих витрат до отримання прибутку. Витрати на потенційно небезпечні для екології технологічні процеси повинні бути мінімізовані, а витрати, пов'язані із поліпшенням екологічної безпеки, необхідно оптимізувати за визначеними заздалегідь критеріями. Такі критерії слід визначати для кожного зрошуваного поля, ґрунтуючись на методології системного аналізу та використовуючи всі наявні дані про стан ґрунтів, динаміку родючості, наукові рекомендації та інші. Цю роботу слід виконувати систематично, на рівні екологічного проекту експлуатації зрошувальної системи господарства на термін не більше 5 років.

Реалізація даного підходу до використання зрошуваних земель дасть змогу задовольнити екологічні вимоги і потреби економіки, постійно утримувати конфлікт між ними у зоні компромісу. Одночасно, рекомендований підхід підвищує кваліфікаційні вимоги до спеціалістів-технологів, які по-

винні володіти основами системотехніки, що, до речі, однаковою мірою є сприятливим і для екології, і для економіки.

В основі системи управління зрошуваним землеробством в нових умовах господарювання мають бути дві складові: зміна форм власності та раціональне використання земельних, водних, матеріально-технічних і трудових ресурсів при їх еколого-економічній пропорційності. Ведення сільськогосподарського виробництва на великих площах зрошуваних земель, які не будуть роздрібнюватись, та експлуатацію меліоративної техніки фермерами, доцільно здійснювати на умовах оренди, бажано довгострокової. При наданні в оренду зрошуваних земель мають бути обумовлені такі питання, як збереження родючості ґрунтів, екологічна безпека, дотримання сівозмін.

Щодо розвитку існуючих напрямків у використанні зрошуваних земель, або залучення нових, то підтримка з боку держави має бути тільки тих напрямів, в яких вона зацікавлена.

В історичному аспекті використання зрошуваних земель в Україні було кардинально відмінним порівняно з нинішньою ситуацією. Насамперед, це відсутність дефіциту енергетичних, матеріальних та фінансових ресурсів; допомога з боку держави, задовільний матеріально-технічний стан водогосподарських організацій, відносна екологічна стабільність та ін. Так, витрати на експлуатацію міжгосподарської мережі, (54 %) фінансуються з державного бюджету, оскільки через складний економічний стан сільськогосподарських підприємств і високий рівень цін неможливо віднести їх на собівартість продукції. Проте останнім часом обсяги державного фінансування почали скорочуватись, що негативно позначилося на економіці зрошуваного землеробства. Тенденція до зниження ефективності основних напрямків використання зрошуваних земель також пов'язана зі значним зменшенням обсягів внесення мінеральних та органічних добрив, засобів захисту рослин, непередбаченими зупинками насосних станцій через нестачу електроенергії, з моральним та фізичним зносом дощувальних машин, порушенням системи землеробства та агротехнології вирощування сільськогосподарських культур.

Слід вказати, що основною причиною зниження ефективності використання зрошуваних земель є державна політика стосовно розвитку зрошення в цьому регіоні, оскільки не передбачає відшкодування всіх витрат, пов'язаних з іригацією за рахунок місцевих бюджетів та сільськогосподарських виробників. У нинішній ситуації місцеві бюджети неспроможні відшкодувати витрати на подачу води сільськогосподарським підприємствам, підтримання зрошувальної мережі у функціональному стані, заміну більше ніж 60 % потужних дощувальних машин тощо.

Екологічні наслідки функціонування основних зрошуваних масивів в Україні та нинішній економічний стан свідчать, що при визначенні напрямів їх використання й удосконалення недостатньо спиратися лише на загальноприйняті підходи, які ґрунтуються, як правило, на ефективності виробничих показників та далеко не повній економічній оцінці. Подальша оптимізація напрямів використання зрошуваних земель має ґрунтуватись виключно на еколого-економічному підході з урахуванням особливостей становлення ринкових відносин у нашій країні.

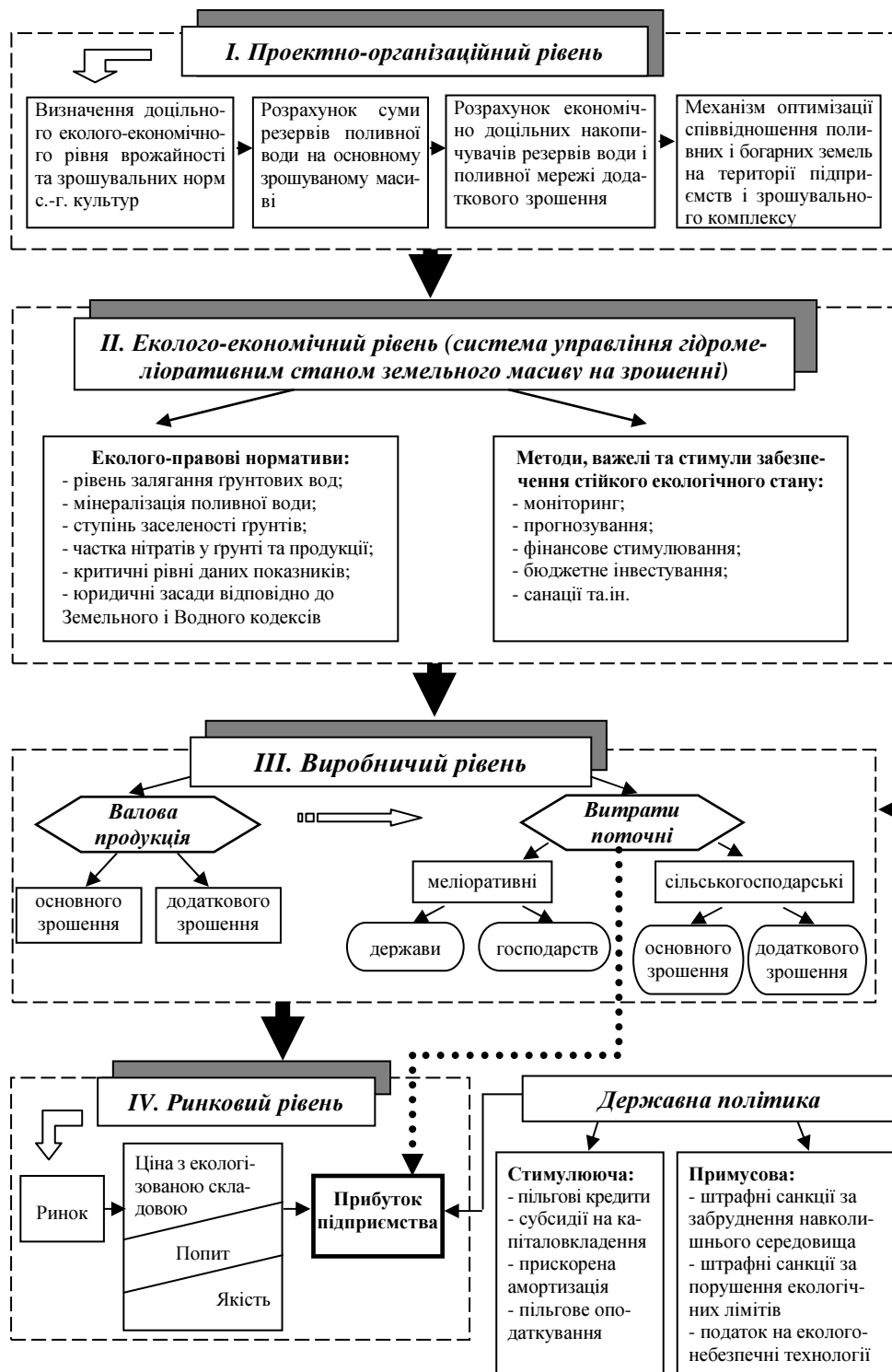


Рис. Економіко-організаційна модель управління екологізованими підприємствами на зрошенні.

Економічні показники, для визначення ефективності зрошення, доцільно доповнити такими, як ресурсоемність (водоемкість, землесмність) та ресурсовіддача рослинницької продукції, енергоемність і вихід продукції на одиницю умовного палива, та рядом показників екологічного характеру, які не враховуються при екологічній оцінці – техногенність напрямку, ступінь впливу культури на родючість ґрунту (пороговість, структурність, щільність, водопроникність тощо), якість (екологічна чистота) продукції, ступінь гербіцидного та пестицидного навантаження.

В сучасних умовах реформування АПК, у зв'язку із загостренням економічних та екологічних проблем, болісним переходом до ринкових відносин, необхідні нові підходи до формування структури сільськогосподарського виробництва на зрошуваних землях, які, на нашу думку, мають враховувати:

- біопотенціал конкретного ґрунто-кліматичного регіону (область, район), що обумовлюється наявністю необхідних природних умов для вирощування тієї чи іншої культури, навіть сорту, з метою одержання високого економічного ефекту;

- економічно обґрунтований рівень попиту на продукцію галузі; рівень механізації галузі, можливості придбання і виконання агрозаходів сучасними високопродуктивними машинами та механізмами, наявність робочої сили, трудомісткість застосовуваних та перспективних технологій виробництва продукції;

- місцезнаходження ринків збуту;
- вимоги екологічної безпеки регіону.

З огляду на вище викладене можна зробити висновок, що у ринкових умовах має формуватися новий тип екологічної свідомості як споживача, так і виробника. Новий механізм ринкових відносин у сфері користування природними ресурсами зрошувальної агроєкосистеми (насамперед, земля та вода) повинен вирішувати два взаємопов'язані завдання, а саме:

- а) забезпечити ефективне використання природних благ для задоволення виробничих і невиробничих потреб суспільства і, в першу чергу, населення регіону, за умови реалізації гарантій екологічної безпеки, використання ресурсного потенціалу та довгострокового відтворення цих благ;

- б) активізувати регіональну політику раціоналізації природокористування і забезпечення екологічної безпеки соціально-економічного розвитку шляхом використання для цих цілей всіх можливих джерел формування прибуткової частини бюджетів різних рівнів.

Отже, система організаційно-економічних механізмів оптимізації структури використання зрошуваних земель має орієнтуватися, насамперед, на зниження енергоемності рослинницької продукції, економне (раціональне) та екологічно безпечне використання земельних і водних ресурсів, одержання екологічно чистої продукції та скорочення терміну окупності витрат.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Благодатний В.І., Добрянська В.М.* Економічне стимулювання ефективного водокористування у зрошуваному землеробстві // Таврійський науковий вісник.– Херсон: Айлант, 1999.– вип.11.– С.3-12.

2. *Благодатний В.І., Ковальчук П.І.* Ресурсозберігаюча організація зрошуваного землеробства.– Київ: Урожай, 1991.– 80 с.
3. *Олійник Л.В.* Еколого-економічні концепції та впровадження природозберігаючих технологій в Україні // *Економіка і управління.*– 2007.– № 3.– С.74-78.
4. *Трегобчук В.М.* Еколого-економічна концепція ефективного і сталого розвитку національного АПК // *Економіка АПК.*– 1995.– № 6.– С.3-13.
5. *Трегобчук В.М.* Экономико-экологические проблемы в гидромелиорации.– Киев: Наукова думка, 1990.– 206 с.
6. *Трегобчук В.М.* Ринкова економіка, приватизація земель і екологія // *Вісник сільськогосподарської науки.*– 1993.– № 4.– С.3.
7. *Новиков Ю.Н., Никитин Н.Д.* Экономические расчеты при планировании мелиорации.– Київ: Колос, 1976.– С.82-92.
8. *Царенко О.М.* Еколого-економічні проблеми розвитку агропромислового виробництва.– Київ: Вища школа, 1998.– 292 с.
9. *Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Білявський Г.О., Навроцький В.М., Гетьман В.В.* Екологічне управління. Підручник.– Киев: Либідь, 2004.– 432 с.

Матеріал поступил в редакцию 1.12.2011 г.

АННОТАЦИЯ. Рассмотрены вопросы формирования механизма экологизации орошения земель в условиях рынка. Обоснован системно-экологический подход к модернизации производства. Предложены новые принципы оптимизации структуры использования орошаемых земель.

ABSTRACT. The formation of ecologization mechanism of earth irrigation in the market condition is considered. The system-ecological approach to modernization of production is proved. New optimization principles of structure of irrigable earth use are offered.